

doi.org/10.29295/2311-7257-2021-106-4-5-19

УДК 72.01

Савчук В.В., Блінова М.Ю., Єгоров В.О.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

(вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна; e-mail: savchukvv17@gmail.com; blinova.marja@gmail.com;

Viacheslav.egorov@gmail.com; orcid.org/0000-0001-9028-9087; orcid.org/0000-0003-0936-0494;

orcid.org/0000-0003-2169-5887)

ТРАНСФОРМАЦІЯ УЯВЛЕНЬ ПРО СТАЛИЙ РОЗВИТОК УРБАНІЗОВАНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

У статті пропонується проаналізувати трансформацію уявлень про «сталий розвиток» за останні десятиріччя та порівняти підходи щодо впровадження цієї концепції на різних рівнях – від міжнародних документів ООН до рівня державного законодавства України та органів місцевої влади, включно з місцевими громадами та професійними спільнотами. Показано, що сама концепція розвивається доволі динамічно – з кожним наступним етапом виявляються певні недоліки й пропонуються певні зміни в її інтерпретації та заходах впровадження. Цей процес потребує своєчасної реакції на рівні законодавства окремих країн і кореляції внутрішніх пріоритетів у розвитку держави з загальносвітовими. Особливості цього процесу з точки зору проблем урбанізованого середовища розглянуто на прикладі імплементації одинадцятої цілі сталого розвитку «Сталий розвиток міст та спільнот». Простежено деякі розбіжності в інтерпретації цієї цілі та пропонованих підходах щодо її досягнення на різних законодавчих рівнях – від міжнародного до місцевого. Показано, що з часом на загальнодержавному рівні приходить перехід від загальних абстрактних принципів до конкретного плану заходів, та виокремлення пріоритетів, однак стратегічні напрями впровадження потребують кореляції з місцевими ініціативами. Стверджується, що розуміння сталого розвитку на місцевому рівні виявляється ближчим до реалій людського буття в урбанізованому середовищі та з опорою на місцеві спільноти реалізується в окремі проекти трансформації предметно-просторового середовища, що знаходять широку підтримку у населення, але відсутні у Державній стратегії розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, урбанізація, міське середовище, законодавство, культурна спадщина, міська влада.

Вступ. Актуальність теми, що підіймається, обумовлена новим типом проблем, що виникли в Україні в контексті як сучасних процесів глобалізації та становлення постіндустріальної економіки, так і застарілих проблем екології та «радянського» стилю урбанізації. Останні десятиліття також свідчать про те, що глобальна економіка та міграція населення до міст мають не лише позитивні сторони, а й негативні. Серед негативних сторін, які вже стали очевидними для кожного жителя України, слід виділити такі як: екологічні проблеми життєпридатності урбанізованого середовища, знеособлення архітектурного середовища унаслідок трансляції однотипних форм та підходів «сучасної архітектури», нищення історичної забудови, а також ефект сегрегації та збідніння населення. Тобто архітектурне середовище на нинішньому етапі розвитку суспільства крім погіршення екології, починає ще втрачати свою специфічність як належність до певної культурної традиції. В якості відповіді на ці виклики, що характерні для більшості великих європейських міст, наприкінці ХХ століття передовою науковою спільнотою було запропоновано нову концепцію сталого розвитку, покликану вирішувати вище позначені проблеми через інтеграцію екологічних, економічних та соціальних аспектів життя суспільства [1].

Проте на сьогодні у вітчизняній архітектурній та містобудівній діяльності сталий розвиток трактується в основному вузько-екологічно та оминаються увагою економічні та культурні аспекти. Така ситуація на вітчизняних теренах є вельми зрозумілою, бо успадкований з часів СРСР стиль урбанізації в першу чергу фокусувався на виробничих процесах, де людина розглядалася лише як робоча одиниця і завданням для галузі архітектури було забезпечення її мінімальним простором функціонування. Тож є доволі логічним, що питання пов'язані з екологією міст, тобто здоров'ям його мешканців, стали пріоритетними при впровадженні концепції сталого розвитку у вітчизняній теорії архітектури та містобудування. В той час як в архітектурній та містобудівній практиці ситуація навіть погіршилася – будівельний бум останніх десятиріч з його масовою типовою забудовою, автомобілізацією та винищенням зелених насаджень дуже контрастує зі здобутками теорії

архітектури та навіть законодавства [2, 3]. Окремою проблемою є певні розбіжності в розумінні підходів щодо впровадження ідей «сталого розвитку» на державному та місцевому рівнях влади, а також серед громадськості та професійних спільнот галузі архітектури та містобудування. Також сама концепція «сталого розвитку», як міжнародна програма», досить динамічно розвивається, деякі її принципи та підходи до впровадження змінюються, відповідно повинна рости швидкість реагування на ці зміни з боку законодавств окремих країн.

Така ситуація вочевидь актуалізує питання приведення у відповідність уявлень про сталий розвиток та підходи щодо його впровадження на усіх рівнях: міжнародного товариства, державної та місцевої влади, місцевих громад та професійних спільнот, а також – засад імплементації принципів сталого розвитку у практиці реновації міського середовища на локальному рівні.

Мета дослідження полягає у визначенні тих трансформацій, що зазнала концепція сталого розвитку в останнє десятиріччя та в аналізі світового досвіду та визначенні перспектив її застосування в архітектурній та містобудівній діяльності в Україні

Матеріали і методи досліджень. Матеріалами досліджень слугують наявні правові та нормативні документи, прийняті як в Україні, так і у світі, літературні джерела, а також окремі проектні рішення, що втілюють в собі концепцію сталого розвитку з міжнародної та вітчизняної проектної практики. В процесі дослідження було використано критичний метод, що дозволяє проаналізувати та зіставити різноманітні підходи до вирішення поставленого питання, а також виділити, що саме сприяє та перешкоджає вдалому запровадженню концепції сталого розвитку в теорію та практику архітектурно-містобудівної галузі.

Результати дослідження. Вперше на міжнародному рівні визначення концепції сталого розвитку відбулось на доповіді Всесвітньої комісії з охорони навколишнього середовища при ООН в 1987 році, де стверджувалось, що сталий розвиток – це такий розвиток цивілізації, який задовольняє потреби нинішнього покоління без завдання шкоди здатності майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [1]. Первинною проблемою, що спонукала до появи концепції сталого розвитку стала проблема обмеженості природних ресурсів, тобто неможливістю біосфери задовольнити дедалі більші потреби сучасної цивілізації в ресурсах. Тож були вперше сформульовані принципи сталого розвитку, які базувалися на визначенні глобальних об'єднаних цілей людства, а саме: збереженні навколишнього середовища, економічному зростанні і соціальному прогресі. Відповідно, прийнята концепція розглядала три основних складових сталого розвитку – це економічна, екологічна та соціальна, і вважалося, що збалансований розвиток цих сфер у перспективі допоможе досягти необхідних результатів.

Далі, ці ідеї були розвинуті та структуровані на Міжнародній конференції з довкілля і розвитку у Ріо-де-Жанейро на так званому «Саміті Землі» у 1992 році. Ця конференція розглядала оточуюче середовище і соціально-економічний розвиток як взаємопов'язані і взаємозалежні галузі. У головному документі, прийнятому на цій конференції, «Порядку денному на XXI століття» (Agenda 21), що розглядався в якості програми всесвітнього співробітництва, сталий розвиток пов'язується з гармонійним досягненням таких цілей як: висока якість навколишнього середовища, здорова економіка для всіх народів світу, задоволення потреб людей (боротьба з бідністю) і збереження сталого розвитку протягом тривалого періоду [5] (рис 1).

Згідно з цим документом, теперішнє покоління людства визнає права прийдешніх поколінь на ресурси нашої планети й зобов'язано залишити її в не погіршеному стані, тобто максимально відшкодувати те, що було втрачено й перейти на відновлювані ресурси задля запобігання втрат у майбутньому. Причому економічні і соціальні проблеми людства, як то бідність, зовнішні борги країн, невідповідність структури та виробництва ідеї «нульовому сліду», демографічний вибух – визначаються саме як причини навантаження

на довкілля. Тож запропоновані рішення було спрямовано в першу чергу на приведення до відповідності наявного стилю господарської діяльності та екологічної ємності екосистеми планети. І хоча документ носив більш декларативний, ніж практичний характер, було важливо, що він сформував подальший напрям для вироблення та впровадження ідей сталого розвитку на глобальному рівні.

Рис. 1. Концепція сталого розвитку 1992 року.

Треба відзначити, що висновки цього саміту про необхідність впровадження сталого розвитку нашли своє продовження на Другій конференції Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів НАВІТАТ II, яка проходила в Стамбулі, Туреччина, з 3 по 14 червня 1996 року. Результати конференції були інтегровані в Стамбульську декларацію [6] і Порядок денний НАВІТАТ, а також прийняті як новий глобальний план дій для реалізації сталих людських поселень з такими основними цілями:

- у довгостроковій перспективі зупинити погіршення глобальних умов людських поселень і в кінцевому підсумку створити умови для досягнення покращення середовища життя всіх людей на стійкій основі, з особливою увагою до потреб та внесок жінок та вразливих соціальних груп, чия якість життя та участь у розвитку були обмежені відчуженням та нерівністю, що вплинуло на бідних загалом;
- прийняти загальну заяву про принципи та зобов'язання та сформулювати відповідний глобальний план дій, здатний керувати національними і міжнародні зусилля протягом перших двох десятиліть наступного століття.

Діяльність НАВІТАТ як програми Організації Об'єднаних Націй для населених пунктів і сталого розвитку міст зосереджена на семи сферах:

- міське законодавство, земля та управління;

- містобудування та дизайн;
- міське господарство;
- основні міські послуги;
- модернізація житла та боротьба з нетрами;
- зниження ризику та реабілітація;
- міські дослідження та розвиток потенціалу.

На підґрунті цих прийнятих на міжнародному рівні документів, як, кожна країна зобов'язувалася імплементувати ці рішення у власному законодавстві. Так і в Україні бв прийнятий відповідний законодавчий акт – Постанова Верховної Ради України № 1359-XIV від 24.12.1999 р. «Концепція сталого розвитку населених пунктів», яка відображала затверджені НАВІТАТ цілі і наміри [2].

Однак на той час, незважаючи на глобальне розуміння правильності ідеї сталого розвитку та винесення її на міжнародний рівень, ситуація продовжувала погіршуватися як в Україні, так і в світі – посилювалася економічна сегрегація та зростав рівень бідності, тривало погіршення стану навколишнього середовища, поглиблювалася демографічна криза. Тож було прийнято рішення про актуалізацію принципів сталого розвитку вже на більш практичному рівні із зобов'язанням міжнародної спільноти щодо їх дотримання. Наступним етапом став Світовий саміт «Ріо+10» зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі, ПАР у 2002 році. В цій зустрічі та розробці відповідних документів взяли участь понад 22000 учасників і було прийнято два фінальних документи: Йоганнесбурзьку декларацію зі сталого розвитку та План виконання рішень, що визначали цілі, часові рамки та зобов'язання з широкого кола розглянутих питань призваних змінити життя людства по всій планеті [7].

Прийнята декларація знов будувалася навколо саме життєпридатності навколишнього середовища – якості повітря, води, землі, збереження біорізноманіття, і вже для забезпечення цієї «екологічної» складової пропонувалися для запровадження в «економічній» складовій певні принципи господарювання, що націлені на зменшення так званого «вуглецевого сліду», контроль за життєвим циклом продукції, переробку відходів, впровадження ресурсозаощаджувальних технологій. Що стосується «соціальної» складової, то тут мова йде насамперед про дотримання базових прав людини взагалі – право на життя (відновлення людських ресурсів, забезпечення безпеки та доступу до базових ресурсів – питної води та їжі), освіти, медичну допомогу та гідну працю, і завдяки цьому – подоланню бідності. Важливо відзначити, що в прийнятому на саміті Плані виконання рішень були вперше запропоновані конкретні практичні дії задля досягнення восьми поставлених цілей, для яких зазначено певні терміни (переважно це був 2015 рік). Зокрема досягнення цілі «Забезпечити екологічну стійкість» передбачало виконання таких завдань:

- негайно включити принципи сталого розвитку в політику і державні програми країн; запобігти вичерпання природних ресурсів;
- скоротити втрату біологічного різноманіття, досягнувши до 2010 р. істотного зниження коефіцієнта убутку;
- до 2015 р. вдвічі скоротити частку населення, що не має постійного доступу до чистої питної води і основних санітарно-технічних засобів;
- до 2020 р. досягти значного покращення в житті, щонайменше, 100 мільйонів мешканців та мешканок нетрів [7].

Що стосується України, то тут ми бачимо намагання відповідати вимогам світової спільноти щодо сталого розвитку, що відобразилось в розробці та затвердженні Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 роки [8]. Основними завданнями Програми визначено ліквідацію бідності, впровадження моделей сталого виробництва та споживання, спрямованих на забезпечення життєдіяльності людства, охорона і раціональне використання природних ресурсів, оптимізація ресурсної бази економічного та соціального розвитку. Однак, ми бачимо, що задля виконання цих завдань програмою передбачається здійснити лише

науково-методичне та організаційно-інституційне забезпечення впровадження засад сталого розвитку. Тобто зосередитись на просвіті нації та створенню відповідних державних структур, що займатимуться організаційними питаннями впровадження сталого розвитку, а не практичними заходами щодо виконання поставлених завдань.

Чітке відображення недоліків такого підходу можна побачити зокрема у Звіті про виконання заходів з реалізації стратегії подолання бідності, де з виділеного держбюджетом вельми невеликого фінансування відповідних заходів було використано лише половину [9]! Зокрема Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України з 4,5 млрд гривень запланованих на реалізацію проєктів з формування інфраструктури територіальних громад, створення комфортного середовища для населення та будівництва житла було витрачено лише 2,5 млрд [9, с. 93-94]. Тож попереду було, ще багато роботи.

Через 10 років від прийняття Йоганнесбурзької декларації зі сталого розвитку 20-22 червня 2012 року у Ріо-де-Жанейро, Бразилія, було проведено наступну Конференцію ООН «Ріо+20», де обговорювалися досягнення та невдачі за минулий період й приймалися рішення щодо подальшого впровадження принципів сталого розвитку в світі. Конференція мала три цілі – забезпечити поновлену політичну прихильність до сталого розвитку, оцінити прогрес і прогалини у виконанні попередніх зобов'язань, а також розв'язати нові й нові виклики. Головними практичними заходами задля їх досягнення було визначено наступні:

- перехід до екологічно безпечної економіки з приділенням особливої уваги використанню бідності;
- захист океанів від вилову риби, руйнування морських екосистем та негативного впливу зміни клімату;
- раціональне облаштування міст та створення у них сприятливіших умов життя;
- більш широке використання відновлюваних джерел енергії, що дозволить суттєво скоротити викиди вуглецю та масштаби забруднення навколишнього середовища;
- більш ефективне управління лісами забезпечує цілу низку переваг — скорочення масштабів обезлісення вдвічі до 2030 року;
- поліпшення способів збереження та управління водними ресурсами з метою сприяння розвитку та захисту від опустелювання [10].

Таким чином головними були дві теми - зелена економіка в контексті сталого розвитку та подолання бідності, а також інституційні рамки сталого розвитку. Документ «Майбутнє, якого прагнуть всі», став ще одним важливим кроком до впровадження принципів сталого розвитку на міжнародному рівні. Так, було затверджено такі кардинальні ініціативи як:

- кожна країна зобов'язується поетапно скорочувати споживання палива з невідновлюваних ресурсів;
- згода вивчення та впровадження альтернативи ВВП у якості міри оцінювання добробуту, яка визначає екологічні та соціальні фактори;
- розробити Цілі сталого розвитку – набір вимірних цілей, спрямованих на сприяння сталому розвитку у всьому світі;
- країни-члени взяли на себе понад 400 добровільних зобов'язань в сфері сталого розвитку.

Однак процес розробки заключного документу викликав багато суперечок, зокрема з боку громадських організацій, бо їх правки було розглянуто в мінімальній кількості, наприклад, не було включено пункт про захист біорізноманіття в міжнародних водах, а також про захист прав корінних народів та загрози використання ядерної енергетики після катастрофи Фукусіми [11]. І хоча проведення переговорів не задовольнило громадянське суспільство, але на «Ріо+20» сталося чимало важливих подій. За даними ООН, загальний обсяг заявленого фінансування для проєктів сталого розвитку сільського господарства,

енергетики та транспорту, зниження ризиків природних катастроф, лісової політики та інших напрямів перевищив 500 мільярдів доларів. У результаті уряди країн, бізнес, громадські організації та університети представили понад 690 нових цілей та проєктів у сфері сталого розвитку та «зеленої» економіки.

Відповіддю України на цей зобов'язальний міжнародний документ стала розробка та у 2014 році затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (Постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 06.08.2014 р.), указ Президента про стратегію сталого розвитку «Україна 2020» (від 12.01.2015 № 5/2015) де, зважаючи на зовнішньополітичні обставини, в пріоритеті стала законодавча та організаційно-інституційна діяльність орієнтована на узгодження національної стратегії розвитку з загальноєвропейськими [3, 12].

Важливо відзначити, що сформульовані у 2000 році та затверджені у 2002 році на Світовому саміті «Ріо+10» в Йоганнесбурзі обов'язки країн по впровадженню сталого розвитку та терміни їх виконання, так звані «Цілі розвитку тисячоліття» (The Millennium Development Goals) спливали у 2015 році. Тож на конференції «Ріо-20» у 2012 році було прийнято рішення про розробку нових, вимірюваних цілей і завдань, які повинні бути затверджені на вищому рівні саме у 2015 році. Тож 25 вересня 2015 року за результатами попереднього періоду було прийнято офіційний документ (резолуцію) Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development), який оголошує новий план дій, метою якого є виведення світу на траєкторію життєстійкого розвитку [13].

Важливо, що враховуючи досвід роботи над Декларацією тисячоліття, було прийнято рішення про те, що діяльність із реалізації цілей і завдань сталого розвитку і їх огляд має проводитись з використанням набору певних глобальних показників, які будуть доповнюватися показниками на регіональному та національному рівнях, що мають бути розробленими державами-членами ООН. Було треба, щоб сформована система була простою, надійною, охоплювала всі цілі і завдання, включаючи засоби їх здійснення. Були сформульовані та затверджені 17 цілей нового плану дій, які набули чинності 1 січня 2016 року, а робота над цим планом дій розрахована на 15 років – до 2030 року (рис. 2), [14].

Рис. 2. Глобальні цілі сталого розвитку, прийняті ООН у 2015 році.

Що стосується Цілі «Сталий розвиток міст та спільнот», то в документі ООН «Sustainable Development Goals» ми бачимо наступні 7 завдань з реалізації поставленої цілі (рис. 3) [14].

Рис. 3. Завдання щодо забезпечення сталого розвитку міст та спільнот у декларації ООН «Sustainable Development Goals»

В Україні ці, прийняті на міжнародному рівні документи також були взяті до уваги, впродовж 2017-2019 років було розроблено Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» від Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, яка не мала законодавчої сили, а також запропоновано декілька проєктів закону про стратегію сталого розвитку України до 2030 року, які на жаль не були прийняті [15, 16]. Серед законодавчих актів було прийнято лише Державну стратегію регіонального розвитку до 2020 року (в редакціях 2014, 2017, 2019 та 2020 року) та Указ Президента «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019 р.), які наразі мали декларативний та рекомендаційний характер [17, 2]. Тож на жаль, сьогодні ми не маємо чинної державної програми сталого розвитку з певними завданнями та термінами виконання, лише якісь окремі заходи ми можемо спостерігати на місцевому рівні у програмах окремих міст та регіонів.

Тут цікаво зіставити формулювання цілей сталого розвитку, зокрема Цілі 11 «Сталий розвиток міст та спільнот», в документах ООН та їх розуміння та виконання у вітчизняних реаліях на період 2015-2020 років.

З позитивних моментів можна відзначити, що у науково-методичному секторі ми маємо дуже багато напрацьованого – науковці з різних галузей знань вже давно ввели цю проблематику в сферу власних наукових досліджень. Наприклад, у галузі містобудування та архітектури окрім численних наукових досліджень, вже розроблено та впроваджено в навчальний процес ВНЗ багато освітньо-професійних та освітньо-наукових програм. Також ми спостерігаємо певний рух в цьому напрямку як від «формальних» місцевих владних структур, так і неформальних громадських ініціатив «знизу». Прикладом останніх можна назвати проєкт з розробки «зелених коридорів» «Інший шлях» у Харкові, оновлення

міських парків у рамках проєкту "PLAN Z" у Жмеринці, заходи "Комфортне місто" в рамках проєкту "Лабораторія Міського Простору" у Добропіллі й багато інших.

Однак й негативних моментів вистачає. Проаналізувавши Звіт про проведення моніторингу реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року та виконання плану заходів з її реалізації на 2018-2020 роки [18] ми можемо побачити, що, по-перше, загалом із 25 проєктів Програми не реалізовано 15 проєктів, у стадії реалізації 8 проєктів, а реалізовано повністю лише 2; по-друге, із впроваджених заходів стосовно виконання завдань Цілі 11 «Сталий розвиток міст та спільнот» наявні лише:

- оновлення містобудівної документації, а саме – схем планування і зонування територій та генеральних планів міст та селищ, на регіональному та місцевому рівнях;
- затвердження Національного плану управління відходами до 2030 року, який закладає передумови до адаптації національного законодавства до вимог європейського законодавства у сфері управління відходами;
- підвищення рівня раціонального використання природноресурсного потенціалу, збільшення кількості об'єктів та площ територій природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення збільшено;
- формування національної інфраструктури даних у сфері охорони культурної спадщини, зокрема розробка проєкту проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування електронного інформаційного ресурсу об'єктів культурної спадщини та культурних цінностей» (на стадії проєкту) [18].

Звернувшись до Добровільного національного огляду щодо Цілей сталого розвитку в Україні 2020 [19] то в розділі «Сталий розвиток міст та спільнот» ми можемо побачити, що реалізовано було наступне (рис. 4).

Тож можна зробити висновки, що, по-перше: практичне впровадження прийнятих цілей та завдань сталого розвитку у вітчизняних реаліях йде дуже повільно й опосередковано, по-друге: завдання та індикатори зосереджені навколо вимірюваних екологічних та економічних показників; по-третє: заходи та індикатори, що стосувались би саме підвищення якості предметно-просторового середовища міст, власне архітектурно-дизайнерських та містобудівних аспектів, просто відсутні.

Обговорення результатів. Цілком можливо, що наведені вище проблеми певною мірою відображають недосконалість наявної на той час (2015 рік) моделі сталого розвитку, яка сама по собі також фундаментально базувалася саме на екологічній та економічній складових з вимірюванням досягнень в цих сферах у вигляді показників забрудненості та росту ВВП. Сьогодні згідно з концепцією сталого розвитку сучасне місто має прагнути стати «стійким містом», тобто прагне звести до мінімуму «екологічний слід» у навколишньому середовищі у вигляді різних забруднень води, поверхні землі, зайвого виділення тепла і викидів CO₂. Для цього необхідно контролювати викиди, переробляти відходи та виробляти енергію за допомогою відновлюваних джерел.

Як вже було сказано вище, ця ситуація дала поштовх для розвитку самої концепції, зокрема її «соціальної складової» на конференції «Ріо+20», де було сформульовано завдання до наступної конференції про вивчення та впровадження альтернативи ВВП у якості міри оцінювання добробуту, яка визначає екологічні та соціальні фактори. І це є значним проривом, тому що попередня сфокусованість на категоріях екології та здоров'я залишала осторонь питання способу життя та укоріненості людини в історії та культурі місця її проживання [20].

Проблема імплементації концепції сталого розвитку саме для міст була розглянута на спеціальній конференції ООН НАВІТАТ III з житла і сталого міського розвитку, що відбулася у Кіто, Еквадор, у жовтні 2016 року. На конференції був узгоджений підсумковий документ «Нова програма розвитку міст» (New Urban Agenda), який також був схвалений Генеральною Асамблеєю ООН 23 грудня 2016. Конференції НАВІТАТ

відбуваються раз на 20 років і визначають глобальний порядок денний для політик у сфері розвитку міст на різних рівнях по всьому світу.

ПРОГРЕС НА ШЛЯХУ ДОСЯГНЕННЯ ЦСР		Ціль 11. СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ І ГРОМАД								
ЗАВДАННЯ	ІНДИКАТОРИ	2015	2016	2017	2018	2019	2020 (орієнтир)	СТАН	2025 (орієнтир)	2030 (орієнтир)
11.1. Забезпечити доступність житла	11.1.1. Коефіцієнт платоспроможності позичальника, РТІ (співвідношення щомісячних витрат позичальника та членів його родини на обслуговування боргу за пільговим іпотечним кредитом, отриманим за рахунок коштів державного або місцевого бюджету та сукупного обсягу щомісячних доходів)	0,36*	0,50*	0,28*	0,23*	0,19*	УТОЧНЮЄТЬСЯ		УТОЧНЮЄТЬСЯ	
	11.1.2. Охоплення територіальних одиниць України (регіонів), програмами з забезпечення доступним житлом різних категорій громадян, %	100*	100*	100*	100*	100*	100		100	100
11.2. Забезпечити розвиток поселень і територій виключно на засадах комплексного планування та управління за участю громадськості	11.2.1. Частка регіонів, що затвердили і впроваджують регіональні стратегії розвитку та плани заходів з їх реалізації, розроблені за участю громадськості, %								100	100
	Регіональну стратегію	88 (22 регіони)	100 (25 регіонів)	100 (25 регіонів)	100 (25 регіонів)	100* (25 регіонів)	100 (25 регіонів)			
11.3. Забезпечити збереження культурної і природної спадщини із залученням приватного сектору	11.3.1. Кількість об'єктів культурної та природної спадщини, які включені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, одиниць	7	7	7	7	7*	9		11	13
	11.3.2. Кількість пам'яток національного значення, включених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, одиниць	891	891	906	956	992*	1 005		1 155	1 305
	11.3.3. Площа природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, % території країни	3,72	4,10	4,10	4,10	4,24*	5,14		7,38	8,85
11.4. Забезпечити своєчасне оповіщення населення про надзвичайні ситуації з використанням інноваційних технологій	11.4.1. Рівень впровадження (створення, модернізації, вдосконалення) місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення населення, %	0,05	0,05	0,05	0,10	0,20	УТОЧНЮЄТЬСЯ		УТОЧНЮЄТЬСЯ	
11.5. Зменшити негативний вплив забруднюючих речовин, у т. ч. на довкілля міст, зокрема шляхом використання інноваційних технологій	11.5.1. Обсяг викидів у атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами викидів, % до рівня 2015 року	100,0	107,7	90,5	87,8	86,1	УТОЧНЮЄТЬСЯ		90,0	85,0
	11.5.2. Кількість міст, у яких середньорічні концентрації основних забруднюючих речовин в атмосферному повітрі перевищують середньодобові гранично допустимі концентрації, одиниць	34*	34*	34*	35*	36*	УТОЧНЮЄТЬСЯ		20	15
11.6. Забезпечити розробку і реалізацію стратегій місцевого розвитку, спрямованих на економічне зростання, створення робочих місць, розвиток туризму, рекреації, місцевої культури і виробництво місцевої продукції	11.6.1. Кількість зайнятих працівників у суб'єктах господарювання туристичної діяльності (код за КВЕД-2010 – 55.1, 55.2, 55.3, 79.11, 79.12), осіб	54 421	55 413	58 588	62 585	–	УТОЧНЮЄТЬСЯ		УТОЧНЮЄТЬСЯ	

Рис. 4. Результати Добровільного національного огляду щодо Цілей сталого розвитку в Україні 2020.

НАВІТАТ III був одним із перших глобальних самітів Організації Об'єднаних Націй після ухвалення Порядку денного розвитку на період після 2015 року. Це дало можливість відкрити обговорення важливих міських проблем і питань, зокрема, на конференції розглядалася ціль № 11 Цілей сталого розвитку: «Зробити міста та населені пункти інклюзивними, безпечними та стійкими». Для реалізації Нового міського порядку денного було запропоновано чотири механізми:

- національна міська політика, яка сприяє «інтегрованим системам міст і населених пунктів» для підтримки «сталого інтегрованого розвитку міст»;

- посилене міське управління «з надійними інституціями та механізмами, які надають повноваження та залучають зацікавлені сторони міста» разом із системою стримувань і противаг, щоб сприяти передбачуваності, соціальному залученню, економічному зростанню та захисту навколишнього середовища;
- активізація «довгострокового та комплексного міського та територіального планування та проєктування з метою оптимізації просторового виміру міської форми та досягнення позитивних результатів урбанізації»;
- ефективні механізми фінансування «для створення, підтримки та поширення цінності, створеної сталим міським розвитком, у інклюзивний спосіб» [21].

Важливо відзначити, що у Новій програмі розвитку міст визнається, що «культура і культурна різноманітність є джерелами збагачення людства і роблять значний внесок у сталий розвиток міст, населених пунктів і громадян, наділяючи їх можливістю грати активну й унікальну роль в ініціативах у сфері розвитку. У Новій програмі розвитку міст також визнається, що питання культури повинні враховуватися в контексті пропаганди і впровадження нових раціональних моделей споживання і виробництва, що сприяють відповідальному використанню ресурсів і усуненню згубних наслідків зміни клімату» [21, с. 7].

Тобто на НАВІТАТ III було здійснено спробу розширення «соціальної складової» і наголошення важливості понять «культура», «історія», «спосіб життя» для сталого розвитку, бо ключовий принцип поваги прав майбутніх поколінь на ресурси нашої планети, охоплює не лише історичні пам'ятки архітектури, містобудування, чи ландшафтного мистецтва, але й нематеріальну культуру укорінену у локальному способі життя, певних локальних традиціях й особливостях, які в свою чергу відбиваються у певному способі організації предметно-просторового середовища. Це простежується в запропонованих до прийняття «Зобов'язаннях з перетворення в інтересах сталого міського розвитку», де окрім зобов'язань щодо забезпечення житлом та організаційних аспектів «співучасті» у прийнятті рішень, наголошується зобов'язання «сприяти розвитку культури і поваги різноманітності та рівності в якості ключових складових процесу гуманізації наших міст і населених пунктів» [21, с. 17].

Також ми можемо стверджувати, що прийняття нової програми розвитку міст Конференція НАВІТАТ III з її орієнтиром на соціокультурні ресурси сталого розвитку виникло не на порожньому місці. Так у 2014 році на конференції об'єднаних міст та місцевого самоврядування (United Cities and Local Governments) Пол Джеймс, професор Інституту культури і суспільства Університету Західного Сіднея та директор Програми міст Глобального договору ООН, запропонував модернізувати загально прийняту модель сталого розвитку з трьох складових: «Економіка», «Екологія», «Соціум», а саме сферу соціуму конкретизувати, замінив її на дві окремих сфери «Політика» та «Культура» (рис. 5) [22].

Тож ми бачимо, що сприйняття міського середовища як культурного ресурсу продовжує розвиватися далеко за межі пропозицій «збереження культурної спадщини». Важливим є той факт, що означення взаємозв'язку між культурою і стійким розвитком та наголошення культурної складової відбулося саме на рівні міських адміністрацій та локальних громадських спільнот, бо саме вони найбільшою мірою потребують дієвих механізмів практичного впровадження з рівня абстрактних принципів до конкретних практичних дій на рівні міського середовища та його об'єктів. Як стверджує Ян Гейл у загальновідомому виразі: «Спочатку життя, потім простір, потім будівлі – навпаки, ніколи не працює». За думкою цього видатного урбаніста саме локальний рівень якісного суспільного простору є першим кроком у напрямку сталого розвитку, а не «зелені фасади» – «An endless number of green buildings don't make a sustainable city» [23].

ЕКОНОМІКА

Виробництво та ресурси
Обмін та передача
Облік та регулювання
Споживання та використання
Праця та добробут
Технології та інфраструктура
Багатство та розподіл

Чудово
Добре
Дуже задовільно
Задовільно+
Задовільно
Задовільно-
Дуже незадовільно
Погано

Організація та управління
Право та правосуддя
Зв'язок і рух
Представництво та переговори
Безпека та згода
Діалог та домовленості
Етика та підзвітність

ПОЛІТИКА

ЕКОЛОГІЯ

Матеріали та енергія
Вода і повітря
Флора та фауна
Середовище проживання
та харчування
Місце та простір
Споруди та поселення
Викиди та відходи

Залучення та ідентичність
Відпочинок та творчість
Пам'ять та прогноз
Віра та значення
Стать та покоління
Запити та навчання
Здоров'я та благополуччя

КУЛЬТУРА

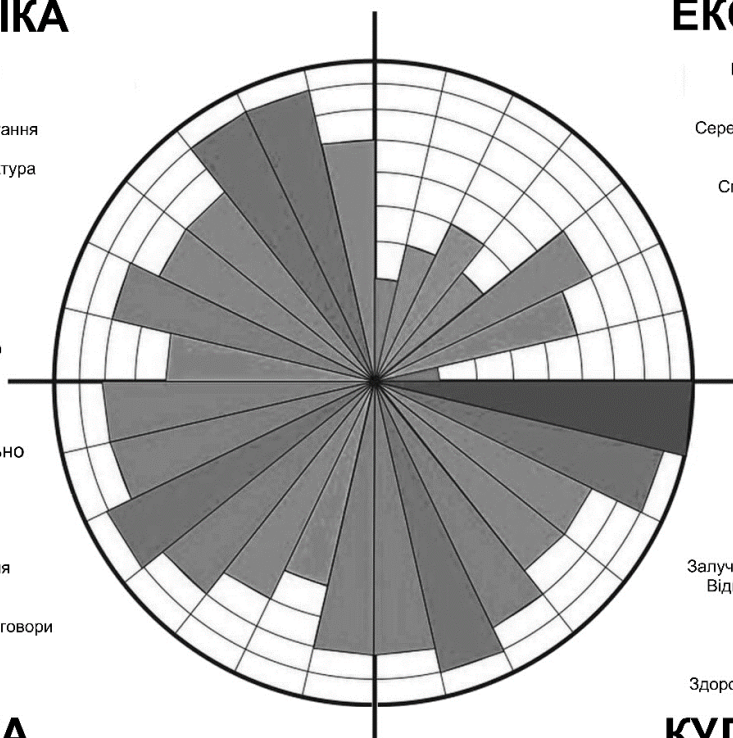

Рис. 5. Модель сталого розвитку Пола Джеймса (ліцензія CC BY-SA).

Саме на цьому постулаті первинності культурної складової у розбудові сталого розвитку соціуму на рівні міського середовища виростили такі напрями в галузі архітектури та містобудування як «Сталий урбанізм» (Sustainable urbanism), «Створення місць» (Placemaking) та інші, а також вийшла на передній план проблематика протистояння глобалізації та локальної ідентичності середовища.

Що стосується відображення цього руху у державних програмах розвитку міського середовища в Україні, то у головному документі щодо цього – Постанові кабінету міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» зазначається, що потужний історико-культурний потенціал України є вагомим конкурентним перевагою для подальшого розвитку. В той же час головними проблемами, що стосуються міського середовища серед інших визначено: інфраструктуру та хаотичну забудову історичних населених місць, територій об'єктів всесвітньої спадщини, пам'яток культурної спадщини та історико-культурних заповідників [23]. Тож серед пріоритетів регіонального розвитку на період до 2027 року зазначається охорона культурної спадщини та збереження традиційного характеру середовища населених пунктів. Однак серед завдань стратегії щодо розвитку середніх та малих міст ми знов не бачимо заходів стосовно розвитку міського середовища, лише «розширення зелених насаджень», «модернізацію інфраструктури» та «реновацію залишених територій і виробничих об'єктів» [23].

Серед іншого слід виокремити завдання спрямовані на розвиток та перетворення урбанізованого середовища в окремих регіонах України:

- сприяння збереженню, відновленню і популяризації історико-культурної спадщини Українських Карпат, у тому числі нематеріальної;
- розбудова рекреаційно-туристичного потенціалу приморських територій на основі інклюзивності, з використанням креативних індустрій та етнонаціонального різноманіття регіону;
- запровадження дієвих механізмів активізації діяльності індустриальних парків на територіях, де перебувають у стадії закриття вугледобувні та вуглепереробні підприємства.

Що стосується завдань з реалізації цієї стратегії, то тут треба відзначити значний прогрес – вони стали більш конкретними та охоплюють значну частину сфер життя. Так, стосовно Цілі 11 «Сталий розвиток міст та спільнот» увагу сфокусовано на розвитку мережі певної типології об'єктів міського середовища та доступності, а саме: закладів культури (центрів культурних послуг, центрів творчості, креативних хабів), закладів соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, центрів надання адміністративних послуг, спортивної інфраструктури, курортів та рекреаційних територій, об'єктів інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва (бізнес-інкубаторів, коворкінг-центрів, центрів підтримки бізнесу, стартап-центрів тощо). й окремо – розроблення варіантів архітектурних проєктів бібліотечних будівель. А для вимірювання результатів запропоновано враховувати показники відвідуваності даних об'єктів.

Важливе місце в державній Стратегії розвитку займає захист культурної спадщини, який у порівнянні з попереднім документом також має більш конкретні завдання та інтеграцію у різні сфери. І тут важливо відзначити, що частина заходів є інституціональні, тобто ми їх сміливо можемо віднести до сектору «Політика» у моделі сталого розвитку Пола Джеймса, як, наприклад: гармонізація містобудівного та земельного законодавства із законодавством у сфері охорони культурної спадщини; формування національної інфраструктури даних культурної спадщини та культурних цінностей; розроблення та прийняття містобудівної документації. А частину заходів за змістом треба віднести до сектору «Культура», як, наприклад, заходи з реконструкції та реставрації; захист традиційного характеру середовища, інтеграцію об'єктів культурної спадщини і територій, на яких вони розміщені, в міжнародні, національні та регіональні культурні і туристичні маршрути та рекреаційні зони. А також, що дуже важливо, залучення локальної культурної складової до формування регіональних туристичних брендів та їх просуванню всередині держави та на міжнародній арені.

Тобто ми бачимо, що в розумінні стратегії сталого розвитку на державному рівні відбувається актуалізація культурної складової й стандартна модель «три кола» на практиці все ж таки реалізується як модель Пола Джеймса, де соціальну сферу представлено як окремо «Політику» та «Культуру» (див. рис. 5).

Також треба взяти до уваги той факт, що на рівні місцевих громад існують і власне розуміння принципів сталого розвитку, і власні ініціативи по його впровадженню, що виходять за поставлені в державних документах рамки. Найкращим прикладом тут може стати низка проєктів по реабілітації громадських просторів, які були здійснені місцевими адміністраціями після прийняття закону про Децентралізацію, який збільшив місцеві бюджети. Тобто саме на місцевому рівні ми бачимо розуміння того, що сталий розвиток, то насамперед покращення міського середовища – середовища щоденного перебування людей, з яким пов'язані їх відчуття буття у просторі та часі. Тож усі проєкти міської влади спрямовані на покращення громадських просторів знайшли величезну підтримку серед населення, прикладом цього є реабілітація міських парків, скверів, набережних та площ в багатьох містах України.

Важливо відзначити той факт, що саме на підґрунті цих проєктів ревіталізації громадських просторів підвищився рівень взаємодії між громадськими ініціативами «знизу» та міським управлінням «зверху», як на рівні громадських слухань «владних» проєктів, так і на рівні саме громадських ініціатив та професійних спільнот, коли жителі та професійна гуртувалися та самотужки починали роботу над розчищенням та обладнанням парків, скверів, прибудинкових територій, а також прокладали власні веломаршрути осторонь автоторіг, реставрували самотужки відновлювали якісь історичні деталі міського середовища. І ці громадські ініціативи часто знаходили підтримку та своє місце у проєктах міських адміністрацій, як то було в означених вище проєктах «Інший шлях» у Харкові, "PLAN Z" у Жмеринці, "Лабораторія Міського Простору" у Добропіллі й інших.

Таким чином можна відзначити, що взаємодія між усіма учасниками на лінії «державна влада – «місцева влада» - «жителі» - «професійні спільноти» потроху росте, «зворотній зв'язок» дуже потроху, але налагоджується. Тож з позитивних моментів, що спрямовані на сталий розвиток територій та спільнот «згори-вниз» можна відзначити пріоритет щодо розвитку та збереження: локальної культурної унікальності середовища, культурної спадщини, місцевих традицій та нематеріальної культури. В той час як у напрямі «знизу – вгору» – актуалізація покращення предметно-просторового середовища життєдіяльності людини, чого нажалі немає ані в попередній, ані в поточній Державній стратегії регіонального розвитку.

Висновки. Як загальновідомо з останніх статистичних даних у містах вже живе понад 50% населення світу, і саме міста виробляють до 80% усіх забруднень навколишнього середовища, відповідно стратегія сталого розвитку має починатися з перетворення міського середовища. Проведений аналіз низки міжнародних та державних документів присвячених концепції сталого розвитку дозволив простежити етапи її становлення як глобальної парадигми та дійти висновків, що сама концепція ще знаходиться у стадії трансформації і її доволі абстрактні принципи потребують конкретизації, особливо щодо практичних заходів із впровадження та вимірювання результатів та досягнень поставлених цілей.

Зіставивши законодавчі документи щодо розвитку, прийняті в Україні впродовж останніх десятиріч, було простежено певний прогрес щодо переходу від декларацій до практичних дій, запропонованих задля досягнення затверджених ООН Цілей сталого розвитку. І хоча можна спостерігати певні розбіжності в їх інтерпретації, тим не менш узгодження із ними відбувається. Зокрема, на прикладі імплементації одинадцятої цілі сталого розвитку «Сталий розвиток міст та спільнот» можна побачити відмінності в інтерпретації та запропонованих заходах задля її досягнення на загальнодержавному та місцевому рівнях. Так на рівні місцевих адміністрацій наявне власне розуміння сталого розвитку міського середовища, воно більш конкретне, бо пов'язано із щоденним перебуванням та самими процесами життєдіяльності людини у просторі. Саме проекти з поліпшення предметно-просторового середовища на цьому локальному місцевому рівні, а особливо їх популярність та підтримка серед місцевих громад та професійних спільнот, дозволяють дійти висновку, що сталий розвиток неможливий без уваги до локальної культурної ідентичності та буденного способу життя мешканців. Таким чином місцеві ініціативи спрямовані «знизу-догори» доводять вірність моделі сталого розвитку Пола Джеймса, де соціальну сферу представлено як окремо «Політику» та «Культуру».

Таким чином подальшим кроком варто розглядати питання розробки місцевих програм сталого розвитку з урахуванням підвищення якості міського середовища, а особливо – громадських просторів, і внесення цього питання в державну стратегію розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Report of the World Commission on Environment and Development "Our Common Future" 1987 UN Doc. A/42/47. 1987. URL: <http://habitat.igc.org/open-gates/wced-ocf>.
2. Концепція сталого розвитку населених пунктів: Постанова Верховної Ради України № 1359-XIV від 24.12.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1359-14#Text>.
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 06.08.2014 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.
4. Kates R. W. What is Sustainable Development? Goals, Indicators, Values, and Practice / R. W. Kates, T. M. Parris, A. A. Leiserowitz //

REFERENCES:

1. Report of the World Commission on Environment and Development "Our Common Future" 1987 UN Doc. A/42/47. – 1987. URL: <http://habitat.igc.org/open-gates/wced-ocf>.
2. Kontseptsiiia staloho rozvytku naselenykh punktiv [Elektronnyi resurs] : Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy № 1359-XIV on 24.12.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1359-14#Text>. (Ukrainian)
3. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 385 on 06.08.2014. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>. (Ukrainian)
4. Kates R. W. What is Sustainable Development? Goals, Indicators, Values, and Practice / R. W. Kates, T. M. Parris, A. A. Leiserowitz //

- Environment: Science and Policy for Sustainable Development. 2005. № 3. P. 8-21.
5. United Nations Conference on Environment and Development (Earth Summit), Rio de Janeiro. 1992 p. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/agenda21.shtml.
  6. United Nations General Assembly. URL: <http://www.un-documents.net/a47r180.htm>.
  7. Report of the World Summit on Sustainable Development, Johannesburg, South Africa, 6 August – 4 September 2002. URL: <https://undocs.org/en/A/CONF.199/20>.
  8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 роки» від 26 квітня 2003 р. № 634. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/634-2003-%D0%BF>.
  9. Звіт Рахункової палати України «Про результати аналізу виконання заходів з реалізації стратегії подолання бідності» № 23–3 від 11.09.2018. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2018/23-3_2018/Zvit_23-3_2018.pdf.
  10. The Future We Want: Outcome document of the United Nations Conference on Sustainable Development Rio de Janeiro, Brazil, 20–22 June 2012. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/733FutureWeWant.pdf>.
  11. Watts J., Ford L. Rio+20 Earth Summit: campaigners decry final document. // The Guardian. 2012. URL: <https://www.theguardian.com/environment/2012/jun/23/rio-20-earth-summit-document>.
  12. Про стратегію сталого розвитку «Україна 2020». Указ Президента від 12.01.2015 № 5/2015 База даних «законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/>.
  13. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development: Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015 (A/70/L.1). URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement%20>.
  14. Sustainable Development Goals: Resolution adopted by the General Assembly on 1 January 2016. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.
  15. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017, 176 с. URL: <https://ukraine.un.org/uk/49413-2017-nacionalna-dopovid-cili-stalogo-rozvitku-ukraina>.
  16. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року. Проект Закону України 9015 від 07.08.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64508.
  17. Указ Президента «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (від 30.09.2019 № 722/2019 р.). База даних Environment: Science and Policy for Sustainable Development. 2005. № 3. P. 8-21.
  5. United Nations Conference on Environment and Development (Earth Summit), Rio de Janeiro. – 1992. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/agenda21.shtml.
  6. United Nations General Assembly. URL: <http://www.un-documents.net/a47r180.htm>.
  7. Report of the World Summit on Sustainable Development, Johannesburg, South Africa, 6 August – 4 September 2002. URL: <https://undocs.org/en/A/CONF.199/20>.
  8. Постанова Кабінету Міністрів України «Pro zatverdzhennia Kompleksnoi prohramy realizatsii na natsionalnomu rivni rishen, pryiniatykh na Vsesvitnomu samiti zi staloho rozvytku, na 2003-2015 roky» vid 26.04.2003. № 634. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/634-2003-%D0%BF>. (Ukrainian)
  9. Zvit Rakhunkovoi palaty Ukrainy «Pro re-zultaty analizu vykonannia zakhodiv z reali-zatsii stratehii podolannia bidnosti» № 23–3 vid 11.09.2018. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2018/23-3_2018/Zvit_23-3_2018.pdf. (Ukrainian)
  10. The Future We Want: Outcome document of the United Nations Conference on Sustainable Development Rio de Janeiro, Brazil, 20–22 June 2012. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/733FutureWeWant.pdf>.
  11. Watts J., Ford L. Rio+20 Earth Summit: campaigners decry final document. // The Guardian. 2012. URL: <https://www.theguardian.com/environment/2012/jun/23/rio-20-earth-summit-document>.
  12. Pro stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina 2020». Ukaz Prezydenta vid 12.01.2015 № 5/2015 Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VRU. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
  13. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development: Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015 (A/70/L.1) URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement%20>.
  14. Sustainable Development Goals: Resolution adopted by the General Assembly on 1 January 2016. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.
  15. Natsionalna dopovid «Tsili staloho rozvytku: Ukraina». Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy, 2017, 176 p. URL: <https://ukraine.un.org/uk/49413-2017-nacionalna-dopovid-cili-stalogo-rozvitku-ukraina>.
  16. Pro Stratehiiu staloho rozvytku Ukrainy do 2030 roku. Proekt Zakonu Ukrainy 9015 vid 07.08.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64508
  17. Ukaz Prezydenta «Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku» (vid 30.09.2019 № 722/2019 p.). Baza danykh

- «законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>.
18. Звіт Мінрегіону про проведення моніторингу реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року та виконання плану заходів з її реалізації на 2018-2020 роки у 2020 році. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/05/zvit-z-dodatkamyy.pdf>.
  19. Добровільний національний огляд щодо Цілей сталого розвитку в Україні. Департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування від 30.06.2020. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=4819b04d-99d6-47d3-a0db-fd4a4215f13d>.
  20. Hawkes J. The fourth pillar of sustainability: culture's essential role in public planning / Jon Hawkes // Cultural Development Network. – 2001. URL: [http://www.culturaldevelopment.net.au/community/Downloads/HawkesJon\(2001\)TheFourthPillarOfSustainability.pdf](http://www.culturaldevelopment.net.au/community/Downloads/HawkesJon(2001)TheFourthPillarOfSustainability.pdf).
  21. Новий міський порядок денний, Секретаріат Хабітат III, 2017; A/RES/71/256*. URL: <https://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-Ukrainian.pdf>.
  22. Paul J. Principles for a Positive Urban Future. // United Cities and Local Governments. 2014. URL: <https://www.uclg.org/en/node/21824>.
  23. 10 Most Memorable Quotes by Jan Gehl – The Humanist Architect. // Rethinking The Future online platform. URL: <https://www.re-thinkingthefuture.com/know-your-architects/a343-10-most-memorable-quotes-by-jan-gehl-the-humanist-architect/>.
  24. Постанова кабінету міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 5 серпня 2020 р. № 695, Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.
18. Zvit Minrehionu pro provedennia monitorynhu realizatsii Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku ta vykonannia planu zakhodiv z yii realizatsii na 2018-2020 roky u 2020 rotsi. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/05/zvit-z-dodatkamyy.pdf>.
  19. Dobrovilnyi natsionalnyi ohliad shchodo Tsiley staloho rozvytku v Ukraini. Departament stratehichnoho planuvannia ta makroekonomichnoho prohnouzuvannia vid 30.06.2020. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=4819b04d-99d6-47d3-a0db-fd4a4215f13d>.
  20. Hawkes J. The fourth pillar of sustainability: culture's essential role in public / Jon Hawkes // Cultural Development Network. 2001. URL: [http://www.culturaldevelopment.net.au/community/Downloads/HawkesJon\(2001\)TheFourthPillarOfSustainability.pdf](http://www.culturaldevelopment.net.au/community/Downloads/HawkesJon(2001)TheFourthPillarOfSustainability.pdf).
  21. New urban agenda, HABITAT III, 2017; A/RES/71/256* URL: <https://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-English.pdf>.
  22. Paul J. Principles for a Positive Urban Future / James Paul // United Cities and Local Governments. 2014. URL: <https://www.uclg.org/en/node/21824>.
  23. 10 Most Memorable Quotes by Jan Gehl – The Humanist Architect. // Rethinking The Future online platform. URL: <https://www.re-thinkingthefuture.com/know-your-architects/a343-10-most-memorable-quotes-by-jan-gehl-the-humanist-architect/>.
  24. Postanova kabinetu ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky» vid 5 serpnia 2020 r. № 695, Kyiv. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.

Savchuk V., Blinova M., Egorov V. TRANSFORMATION OF IDEAS ABOUT SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE URBAN ENVIRONMENT IN UKRAINE. The article proposes to analyze the transformation of ideas about «sustainable development» in recent decades and compare approaches to implementing this concept at different levels - from international UN documents to the level of state legislation of Ukraine and local authorities, including local communities and professional communities. It is shown that the concept itself is developing quite dynamically - with each subsequent stage, certain shortcomings are identified and certain changes in its interpretation and implementation measures are proposed. This process requires a timely response at the level of legislation of individual countries and the correlation of domestic priorities in the development of the state with the world. Peculiarities of this process from the point of view of problems of the urban environment are considered by the example of implementation of the eleventh goal «Sustainable development of cities and communities». There are some differences in the interpretation of this goal and the proposed approaches to its achievement at different legislative levels - from international to local. It is shown that over time at the national level there is a transition from general abstract principles to a specific action plan, and the identification of priorities, but the strategic directions of implementation need to be correlated with local initiatives. It is argued that the understanding of sustainable development at the local level is closer to the realities of human existence in the urban environment and based on local communities is implemented in individual projects of transformation of subject-spatial environment, which are widely supported by the population.

Keywords: sustainable development, urbanization, urban environment, legislation, cultural heritage, city government.